

A close-up portrait of Raymond Gradus, a middle-aged man with short brown hair, smiling warmly. He is wearing a dark suit jacket over a light-colored shirt. The background is a blurred outdoor setting with green foliage and bright light.

Raymond Gradus:

*‘We moeten **ONS** verhaal beter verkopen’*

Raymond Gradus is directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. We kijken met hem terug op de verkiezingsuitslag, maar ook vooruit: **wat moet het CDA doen om weer een factor van betekenis te worden in de Nederlandse politiek?**

Tekst **Marjolijn van der Stel** | Fotografie **Dirk Hol**

De uitslag van de verkiezingen was niet helemaal onverwachts, maar viel toch tegen. Er lijkt een parallel met de jaren negentig te trekken. Een erg tegenvallende uitslag in 1994 en bij de volgende verkiezingen weer een verlies. Ook toen werd geroepen dat de rol van het CDA, van de christendemocratie, in de Nederlandse politiek was uitgespeeld. Is de situatie nu te vergelijken met die van toen?

‘Het einde van de christendemocratie is al vaker aangekondigd. Voor ons gedachtegoed is er volop ruimte. Dat dit zeker niet het einde is, betekent niet dat we er niet voor moeten werken. Geen enkele partij kan meer rekenen op een vanzelfsprekende achterban, kiezers zijn minder

trouw. Vergeet bijvoorbeeld niet dat de PvdA redelijk recent nog op een dieptepunt stond. Zo snel kan het gaan tegenwoordig.’

Je hoort ook zeggen dat het CDA de dupe is geworden van de tweestrijd tussen de VVD en de PvdA. In hoeverre is dat volgens u waar?

‘Zo’n tweestrijd is moeilijk te beïnvloeden. Ook de media waren erg gericht op deze tweestrijd. Maar het is te makkelijk om alleen in de tweestrijd de oorzaak van het verlies te zoeken. We zijn er als partij te weinig in geslaagd om ons eigen verhaal, onze eigen boodschap, te verkopen. Onderwerpen komen en gaan. In eerdere jaren sloeg het

gezinsverhaal en de ethische agenda meer aan, nu stonden de thema's economie, werk en Europa centraal. Thema's waar het CDA niet automatisch eigenaar van is.'

Waarom lukt het niet om het verhaal goed te verkopen?

'Het heeft veel te maken met imago. Het CDA heeft het imago van een Haagse bestuurderspartij. Een bestuurderspartij is veel met oplossingen bezig, dat past ook bij bestuurders. Maar daardoor zijn ze vaak wel een stap verder dan de mensen in het land. We moeten proberen die mensen mee te nemen.

Dat is wel een verschil met 1994: toen hadden we een betere uitgangspositie dan nu, waardoor de partij redelijk snel daarna in een bestuurlijke reflex is geschoten. We moeten nu goed nadenken hoe we dat voorkomen en hoe we omgaan met die neiging. Belangrijk daarbij is de vraag hoe je voeling houdt met de samenleving. Dat is in de eerste plaats aan de partij en de fractie.'

Het CDA voerde onder meer campagne met het thema "nieuwe moraal". Is dat niet te moralistisch voor de hedendaagse burger?

'Moralistisch is wel vaker een eerste reactie op CDA-plannen. Ook nu. Maar "de nieuwe moraal" 't is wel iets wat mensen bezighoudt.

Kijk bijvoorbeeld naar wat er in Haren is gebeurd. Hoe kon het zover komen? Er waren ook veel minderjarigen bij betrokken. Je kunt je dan afvragen wat de rol van de ouders is. Er moet een debat komen over dit soort gedrag ook thuis aan de keukentafel, dit moeten we niet normaal gaan vinden. Zo'n debat is ook onderdeel van een nieuwe moraal.

Uiteraard heeft het begrip nog wel meer lading nodig. Het gaat om de dieperliggende motieven. Welke betekenis hebben waarden en normen in onze geïndividualiseerde samenleving. Laat ik vooropstellen dat de individualisering niet alleen maar slechte dingen heeft gebracht, zo lijkt het soms. Maar het heeft wel een keerzijde.'

Wat is die keerzijde dan?

'We moeten mensen die het minder hebben, die zorg en aandacht nodig hebben niet uit het oog verliezen. Het CDA is wel een partij die met die vraagstukken bezig is. Vorming van mensen gebeurt nog steeds in de eerste plaats in gezinnen en families; op school, bij verenigingen en - in iets mindere mate dan vroeger- in de kerk. Daar worden mensen gevormd tot weerbare burgers. Dat op waarde weten te schatten zit bij het CDA in de genen. Daar past ook bij dat je nadenkt over het maatschappelijk middenveld. Ook hierin is het CDA uniek. De sociaal-

'De Eerste Kamer moet politieker worden'

mocratie wil zoveel mogelijk onderbrengen bij de staat en de liberalen willen zoveel mogelijk bij de markt leggen. De overheid kan mensen niet moreel vormen en de markt al helemaal niet. De christendemocratie gelooft daarom in de kracht van de samenleving.

Dat is trouwens geen vrijbrief voor ongeoorloofd gedrag, topbeloningen etc. Daarvoor kan de overheid wel degelijk regels stellen.'

U zegt dus eigenlijk dat het verhaal van het CDA een goed verhaal is, maar dat het contact met de samenleving kwijt is.

'Ja, en die verbinding moeten we weer zoeken. Daarmee hoeven we niet *from scratch* te beginnen. De basis is er al. Ik denk bijvoorbeeld met een heel goed gevoel terug aan het congres van afgelopen januari in DeFabrique. Er is wel degelijk schwing en elan te vinden in de partij. Het Strategisch Beraad was een rapport met duidelijke keuzes. Daarop moeten we de komende jaren voortbouwen.'

Welke rol speelt het Wetenschappelijk Instituut daarin?

'Wij zijn een onafhankelijke denktank voor christendemocratie. Ik merk dat daar veel behoefte aan is. Dat doen we samen met de partij en fractie, dat is een goede ontwikkeling. We willen ook behulpzaam zijn bij de debatten in de partij.

Thema's die belangrijk zijn - ik noemde ze al - zijn duurzaamheid, de nieuwe moraal en de vitaliteit van maatschappelijke instituties. We moeten daarnaast ook blijven nadenken over solidariteit tussen generaties zoals de zorg. Daar hebben we al veel over gepubliceerd, maar dat zal nodig blijven. Vragen die daarbij opkomen zijn: hoe organiseren we de zorg en wat mogen we van mensen zelf verwachten, bijvoorbeeld als het gaat om preventie.'

Waar ligt de grootste uitdaging?

'Een grote uitdaging is de vertaling van al dat denkwerk in de partij naar de dagelijkse politieke praktijk. Interessant is de wisselwerking met onze Eerste Kamerfractie. Zij kunnen in de nieuwe politieke verhoudingen een belangrijke rol spelen om zaken voor elkaar te krijgen. Dat betekent dat de Eerste Kamer politieker wordt. Dat vind ik niet erg, het gaat tenslotte om de verwezenlijking van onze programma-punten en het christendemocratische gedachtegoed.'